

Baerne

Tijdschrift van de Historische Kring Baerne

In dit nummer o.a.:

- * Beeldende kunst in Baarn
- * Blik op de Brinkstraat

30e jaargang nr. 1 - maart 2006

Hét ware huis

Van Berkum Makelaars

Van Berkum Makelaars bv | Makelaars in en taxateurs van onroerende zaken
Nieuw Baarnstraat 93 Postbus 135 3740 AC Baarn | Lid NVM Wonen - BOG
telefoon (035) 541 84 45 | info@vanberkummakelaars.nl

Historische Kring Baerne
Postbus 326
3740 AH Baarn
tel. (035) 5430377
e-mail:
hist.kringbaerne@zonnet.nl
Internet:
www.home.zonnet.nl/
hist.kringbaerne

Ereleden
J.M. v.d. Brink-van Wijkvliet
H. Bronkhorst
mr. C.C.M. Collard †

Voorzitter
T. Stein
Uytenbosch 22
3743 JD Baarn
tel. (035) 5420725

Algemeen Secretaris
J. Veldhuysen-Hogenaar
Nieuwstraat 19
3743 BK Baarn
tel. (035) 5430479

Penningmeester
G.B. Roskamp-Nijenhuis
Sporstraat 7
3743 EG Baarn
tel. (035) 5423483

Overige bestuursleden
J. van Berkum
tel. (035) 5415949

H. Haas
tel. (035) 5414218

Werkgroep Oudheidkamer
J.P. v.d. Belt
tel. (06) 22854867

Werkgroep Oude Begraafplaats
J. Kruidenier
Smutslaan 2A
3743 CG Baarn
tel. (035) 5417860

Werkgroep Archeologie
J.W.A.A. van der Laan
De Schoener 12
3742 HD Baarn
tel. (035) 5411656

Werkgroep Baerne
T. Biemans
Sophialaan 13
3743 CT Baarn
tel. (035) 5422951
e-mail: biemtade@hotmail.com

Ledenadministratie
N. Kuijt-Smit
Van Wassenaerlaan 16
3742 AH Baarn
tel. (035) 5418065
e-mail: ekuijt@zonnet.nl

Redactie Baerne
T. Biemans
F.J. Booy
H. Bronkhorst
J.C. Kruidenier

Eindredactie en lay-out
G. Brouwer
A. Twigt

Bezoekadres en bezoektijden Oudheidkamer
Hoofdstraat 1 Baarn. Ingang via de bibliotheek, lift naar jeugdbibliotheek. Op woensdagen van 14.00 tot 16.00 uur en op zaterdagen van 11.00 tot 13.00 uur. Voor informatie of een afspraak kunt u tijdens openingsuren bellen met (035) 5430377 of een e-mail sturen:
hist.kringbaerne@zonnet.nl

Contributie
Per adres: minimaal € 14,- per jaar

Verzendkosten buiten Baarn
Bij betaling van de contributie a.u.b. uw vrijwillige bijdrage in de verzendkosten overmaken.

Postbankrek.nr.: 41.92.133
Losse verkoop *Baerne*: € 2,50
Verkrijgbaar bij N. Kuijt-Smit,
Boekhandel Den Boer, Laanstraat 69,
Baarn en de VVV/ANWB, Brinkstraat
12, Baarn

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.
Het tijdschrift *Baerne* komt mede tot stand door Drukkerij Bakker Baarn

INHOUD

	pag.
Van de redactie	2
Een kleuterschool voor Nieuw Amsterdam (deel 1)	3
Honderd jaar beeldende kunst in Baarn (deel 1)	11
Blik op de Brinkstraat (deel 4)	20
Verenigingsnieuws	29

voorzijde omslag: plaggenhut in Nieuw-Weerdinge. Ongeveer 1930. (coll. auteur)

VAN DE REDACTIE

De vereniging hield de jaarlijkse en ook dit jaar druk bezochte nieuwjaarsreceptie op 6 januari jl. in de Oudheidkamer. Een kleine fotoimpressie ervan ziet u achterin dit blad.

Veel succes had Wim Hazeu (en dus ook onze kring) vorige maand met zijn lezing over graficus Maurits C. Escher. De zaal in De Speeldoos zat mudvol. Zo vol zelfs dat de voorzitter even vreesde dat de brandweer de zaal zou moeten ontruimen. Het was een interessante lezing, waarin Hazeu niet alleen zijn gehoor de hele avond wist 'vast te houden', maar ook min of meer terloops terugkwam op zijn vierde en laatste biografie. Namelijk die over Simon Vestdijk, een levensbeschrijving die nogal wat opwindend veroorzaakte.

Deze *Baerne* wordt – in de eerste plaats – gevuld door een artikel van Jaap Kruidenier. In ruim 5000 woorden beschrijft hij de ervaringen van een aantal Baarnsch lyceïsten met de bevolking van de gemeente Nieuw-Amsterdam, in het najaar van 1930. Uit de verslagen van de leerlingen, knap geschreven maar volgens de auteur soms ook met een 'flinke dosis puberale humor', blijkt hun visie op de omstandigheden toen in deze gemeente. Welke ervaringen de lyceïsten opdeden en waarom leest u in dit deel 1 van zijn bijdrage.

Frits Booy vervolgt zijn beschrijving van de Brinkstraat met deel 4. Het is een waardevolle reeks, omdat zo de nauwkeurig onderzochte geschiedenis van de tweede

winkelstraat van Baarn – geïllustreerd met bijzondere foto's – is opgetekend.

Deel 1 van een overzicht van de Baarnse beeldende kunst in de afgelopen eeuw – samengesteld door Gerard Brouwer – is het derde artikel in dit nummer. In komende *Baerne's* wordt dit verhaal vervolgd.

Twee interessante artikelen trokken onze aandacht in de laatstontvangen leesportefeuille (nb: voor ieder lid liggen deze tijdschriften van zusterverenigingen tijdens openingsuren ter inzage in de Oudheidkamer).

In de eerste plaats het artikel van Jan Albert Bakker getiteld 'De Steen en het Rechthuis van Lage Vuursche', opgenomen in het tijdschrift *Tussen Vecht en Eem* van december 2005.

Ten tweede het artikel van Egbert van Ijken getiteld 'De beurtschipper en de tolgaarder' in het decembernummer van het tijdschrift van de Historische Kring Eemnes. Zijn verhaal beschrijft een conflict over tolgelden te Eembrugge, dat in 1903 werd beslecht bij de Hoge Raad (beide artikelen zouden trouwens best in *Baerne* gepast hebben...).

Noteert u a.u.b. alvast:

Algemene Ledenvergadering

op 23 maart a.s. in De Speeldoos, Rembrandtlaan 35. Aanvang 20.00 uur, zaal open om 19.30 uur.

EEN KLEUTERSCHOOL VOOR NIEUW-AMSTERDAM (deel 1)

Zeker tien jaar geleden kreeg ik het kerstnummer van *Animo*, de schoolkrant van Het Baarnsch Lyceum, van 19 december 1930 onder ogen waarin drie redactieleden verslag deden van hun reis naar Nieuw-Amsterdam. Ze waren daar samen met een aantal medeleerlingen en twee leerkrachten aanwezig geweest bij de opening van een gedeeltelijk door Het Baarnsch Lyceum geschonken kleuterschool op vrijdag 28 november 1930.

Hoewel deze verslagen knap en met een flinke dosis puberale humor van die tijd geschreven zijn, zoals u verder in dit artikel zult merken, worden ze ook gekenmerkt door een grote mate van arrogantie. De goeude leerlingen uit Baarn van 1930 spreken over de toen arme Drentse plattelandsbevolking, zoals sommigen van ons dit nu doen over mensen uit de Derde Wereld. Omdat deze verslagen indertijd mijn belangstelling hadden gewekt, lagen ze al jaren in een la te wachten op nader onderzoek.

Zou het gebouw nog bestaan, hoe zag het eruit en hoe was deze kleuterschool tot stand gekomen? Zouden er in Nieuw-Amsterdam na zoveel jaar nog mensen te vinden zijn die er iets van wisten of misschien zelfs op die school hadden gezeten?

Deze vragen waren onmogelijk tijdens een eendaags bezoek aan Nieuw-Amsterdam te beantwoorden. Hiervoor was een langere onderzoeksperiode

noodzakelijk. Tijdens een veertiendaagse vakantie in de omgeving van Emmen in oktober jl. was ik daarvoor eindelijk in de gelegenheid.

Allereerst bracht ik een bezoek aan het gemeentearchief van Emmen. In de jaargang van de *Emmer Courant* uit 1930 vond ik weliswaar een verslag van de opening van de school, maar een foto of nadere gegevens ontbraken helaas. Ook een eerste bezoek aan Nieuw-Amsterdam leverde niets op. In mijn wanhoop sprak ik lukraak een aantal oude inwoners van deze plaats op straat aan in de hoop iets over het schooltje te weten te komen.

De geïnterviewden waren allen zeer vriendelijk en vooral spraakzaam, maar enig licht in de duisternis konden ze mij niet verschaffen. Bij mijn tweede bezoek aan het gemeentearchief van Emmen ontdekte ik een exemplaar van *De Aole Tweiling* (Nieuwsbrief Dorpsarchief Nieuw-Amsterdam/Veenoord). De redacteur van dit blad met wie ik contact zocht, de heer W. Evenhuis, bleek tot mijn vreugde over alle gegevens en zelfs over een zeldzame foto van de opening te beschikken. Hij was ook zo vriendelijk me rond te leiden en mij de plek te wijzen waar de in 1960 helaas afgebroken school had gestaan.

Armoede in het veen

De exploitatie van de uitgebreide hoogveengebieden in het Zuidoosten

van Drenthe kwam pas aan het eind van de negentiende eeuw op gang. De vervening bood velen werkgelegenheid en van heinde en verre stroomden de werkzoekenden toe. Niet alleen voor de turfwinning, maar ook voor het graven van kanalen en de ontginning van de ontstane dalgronden, nadat de turf was afgegraven, waren veel arbeidskrachten nodig. De lonen echter waren laag en de arbeidsomstandigheden slecht. In de tijd van het turfgraven, dat maar van eind maart tot eind juni duurde, werden de arbeiders per dagwerk betaald. Zij maakten daarom lange werkdagen van vaak 's morgens 4.00 tot 's middags 18.00 uur. Het droogmaken van de turf werd gedaan door vrouwen en kinderen.

De natte turven werden daarbij in lange rijen op het veld te drogen gelegd. Het loon tijdens de graaftijd bedroeg omstreeks 1900 voor mannen ongeveer 2 tot 3 gulden en voor vrouwen 65 tot 80 cent per dag. Na de graafperiode moest men ander werk zien te vinden en vaak was dit niet voorhanden.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd de vraag naar turf tijdelijk groter wegens gebrek aan andere brandstof en gingen de lonen iets omhoog. Dit trok weer nieuwe werkzoekenden aan. Na die oorlog ging men over op andere brandstoffen zoals steenkool met een hogere caloriewaarde.

De gevolgen waren desastreus. Er ontstond een enorme werkloosheid. Dit ging tevens gepaard met een groot gebrek aan goedkope huisvesting, zodat velen zich genoodzaakt zagen hun intrek te nemen in een zelfgebouwde plaggenhut of keet op een turfarme plaats in het veld.

Plaggenhut in Nieuw-Weerdinge. Ongeveer 1930 (coll. auteur)

Zo'n hut was meestal niet meer dan een gat in de grond met een aantal opgestapelde veenblokken als wal en een dak gemaakt van sparrenstammetjes en heideplaggen.

Langzaam drong deze ellende ook in het westen door en begonnen diverse kranten erover te berichten, zoals *De Standaard* van 1 februari 1926:

'Ja, de nood in Zuidoost Drenthe is groot. Honderden mensen wonen daar in krotten van plaggen, wat hout, bordpapier, soms hier en daar een stuk zeildoek of asfaltpapier. Krotten die verre van waterdicht zijn en waarin het binnen bijna even hard regent als buiten. Krotten aan de binnenzijde met krantenpapier beplakt, de spleten en kieren met kranten en lorren opgevuld, waar de wind nu doorheen blaast, omdat de regen het pakkingsmateriaal heeft bedorven.'

In deze keten woonden meestal grote gezinnen met veel kleine kinderen. De hygiënische omstandigheden waren uiterst slecht, zodat allerlei ziektes voorkwamen.

Geld voor medische hulp ontbrak en bij ziekte of overlijden van vader of moeder was de ramp helemaal niet te overzien. De kindersterfte was groot, al was het geboortecijfer echter altijd nog groter.

Commissie voor Opbouw van Drenthe

Door de ontstane publiciteit begonnen allerlei liefdadigheidsinstellingen

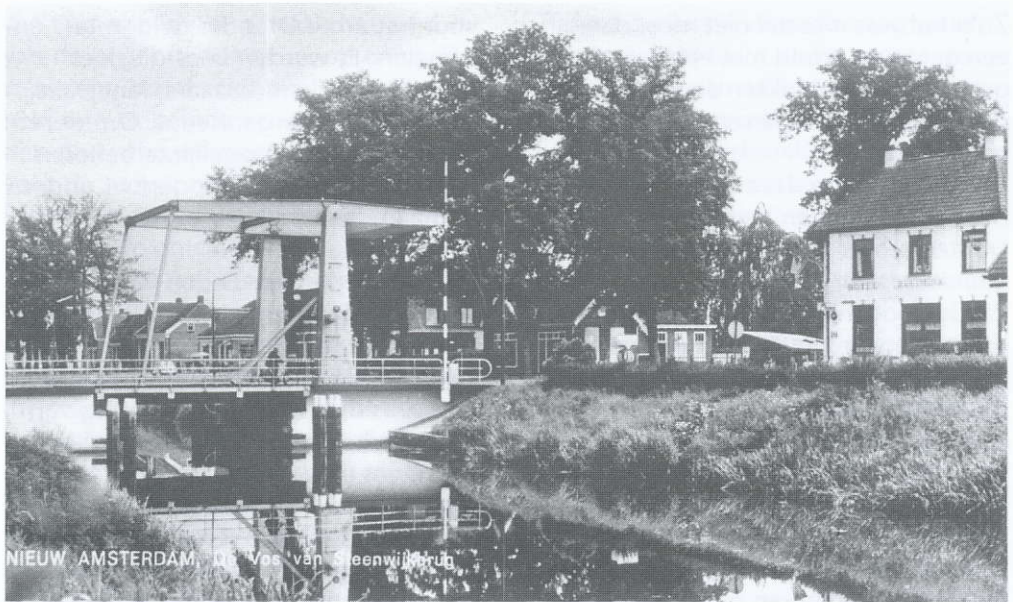
voor het arme Drenthe geld in te zamelen. Er werden voor dit doel overal in het land bazaars, fancyfairs en lezingen georganiseerd. Om deze gelden zo goed mogelijk te beheren werd een commissie opgericht onder de naam 'Commissie voor Opbouw van Drenthe'.

Een van de bestuursleden van deze commissie was mr. J. Cramer (1), de latere commissaris van de koningin in Drenthe. Deze commissie verstreekte ook subsidies voor de oprichting van kleuterscholen. In 1900 was de leerplichtwet in werking getreden, waardoor kinderen na hun zesde jaar verplicht werden naar school te gaan. Op het eerste gezicht een goede maatregel, maar voor de meeste gezinnen in het veen betekende het een ware ramp. De oudere kinderen konden nu niet langer op de kleintjes passen, waardoor de moeder noodgedwongen thuis moest blijven en het gezin verstoken bleef van haar broodnodige inkomsten.

De behoefte aan kleuterscholen voor de drie- tot vijfjarigen was dan ook bijzonder groot. In de *Emmer Courant* van 9 september 1930 vond ik de volgende advertentie:

'Bezoekt den Bazar van Volksonderwijs ten bate van de kleuterscholen bij G. Kruijnk te Veenoord, op vrijdag 12 en 13 september a.s. Verschillende attracties, bv.: Schiettent, Sjoelen, Dansen enz. (Eerste prijs fiets, tweede prijs servies enz.).'

In november 1928 werd op voorstel

Brug over de Verlengde Hoogeveense Vaart in Veenoord. We kijken richting Nieuw-Amsterdam. In hotel Kruiwinkel aan de overkant werd op 12 en 13 september 1930 een bazaar gehouden ten bate van de kleuterschool. Verblijfplaats van Vincent van Gogh in oktober 1883. Nu Van Gogh Huis (coll. gemeentearchief Emmen)

van de heer H. Lunsing (2), schoolhoofd aan de Openbare Lagere School in Nieuw-Amsterdam, een 'bewaarschool' opgericht en een schoolbestuur gekozen met als voorzitter de heer D. Vossebelt (3). De school startte met 42 leerlingen in een leegstaand klaslokaal van de O.L.S. Omdat dit lokaal al spoedig niet meer beschikbaar was door de invoering van het zevende leerjaar, werd de noodzaak voor de bouw van een nieuwe kleuterschool steeds groter. Op een aantal middelbare scholen werd over het Drentse opbouwwerk een lezing ge-

houden en vervolgens werd op deze scholen een actie georganiseerd ten bate van de in de Drentse venen te bouwen neutraal bijzondere kleuterscholen. In 1929 waren het de leerlingen van 't Kopje' in Bloemendaal, Het Baarnsch Lyceum in Baarn en de Middelbare Meisjesschool in Zeist, die op deze wijze het werk steunden. Met geld van de leerlingen van 't Kopje' in Bloemendaal werd in Barger-Erfscheidenveen de kleuterschool 't Kleine Kopje' gesticht. Mevrouw J. Beeke, oud-leerlinge van Het Baarnsch Lyceum, kan zich nog

het volgende herinneren:
'In de crisisjaren na de Eerste Wereldoorlog was Drenthe een achtergebleven gebied. Ik herinner me dat mijn moeder me meenam naar een lezing in een zaaltje (aan de Schooldwarsstraat of aan de Eemstraat dat weet ik niet precies meer). Daar werden 'lantaarnplaatjes' vertoond van de zeer armelijke toestanden waarin de mensen daar leefden. Ik herinner me dat het een soort plaggenhutten waren die we te zien kregen. Later toen ik op Het Baarnsch Lyceum was, brachten de leerlingen geld bij elkaar (hoe dat precies ging en hoeveel het eindbedrag was, weet ik niet meer) om in Drenthe een kleuterschooltje te laten bouwen.'

De kleuterschool

Bij het ontwerpen van de school werd ernaar gestreefd het type van de Openluchtschool te benaderen en het geheel zo vriendelijk en vrolijk mogelijk te doen zijn. Het door Opbouw Drenthe ontworpen plan kostte per eenklassige school ongeveer 4000 gulden.

De grond werd van de gemeente gehuurd. Er werd door Opbouw Drenthe een subsidie van ongeveer 2300 gulden verstrekt. De leerlingen van Het Baarnsch Lyceum droegen door middel van hun actie circa 2200 gulden bij. De school kwam te staan aan de oostkant van de Openbare Lagere School tegenover de Dikkewijk aan de Verlengde Hoogeveense Vaart Z.Z.

Op vrijdag 28 november 1930 werd de school onder grote belangstelling, waaronder een deputatie van Het Baarnsch Lyceum, geopend. *De Emmer Courant* van 2 december 1930 gaf het volgende verslag van deze opening: 'Vrijdag werd hier de neutrale kleuterschool officieel geopend. Nadat een fotograaf zijn werk had gedaan, nam het gezelschap het gebouwtje in oogenschouw. Het geheel is opgetrokken in roode waalsteen en gedekt met asbestcement leien en werd ontworpen door den heer H. Salomons (4). Het timmer- en metselwerk werd uitgevoerd door den heer H. Jager (5), terwijl aannemers van het schilderwerk en lood- en zinkwerk resp. waren de heer E. Madhuizen (6) en de heer J.W. Menkveld (7). Het geheel maakt een netten indruk.

De voorzitter der vereeniging, de heer D. Vossebelt, heette de aanwezigen welkom en memoreerde de voorgeschiedenis, waarbij hij dank bracht aan allen, die hun steun hebben verleend. Vervolgens sprak Mr. J. Cramer, die wees op den grooten steun, welke de vereeniging mocht ondervinden van het Baarnsch Lyceum en de medewerking van dokter In 't Veld (8).

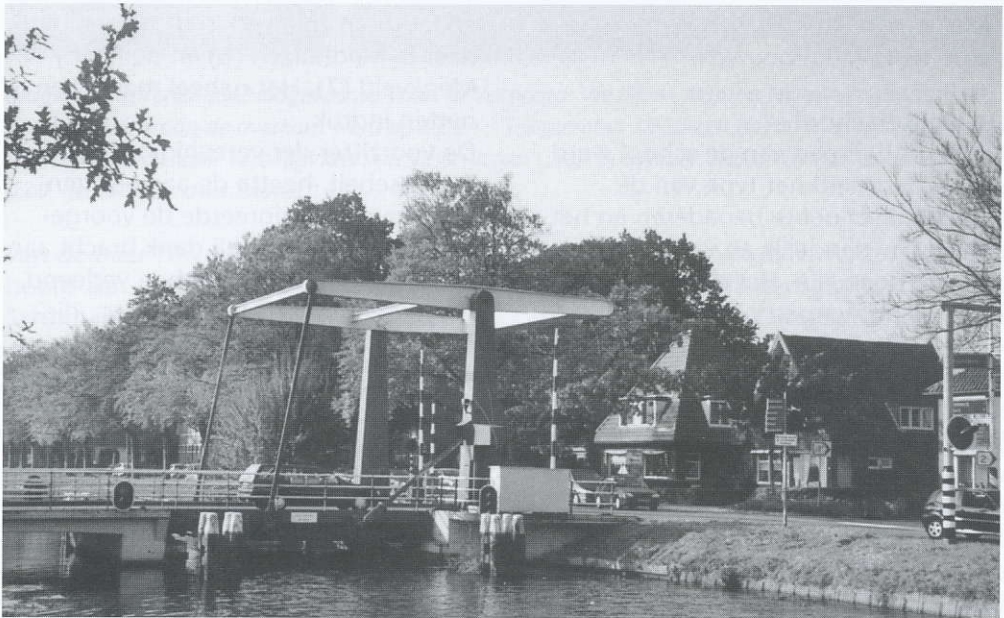
De heer Eskes (9), leeraar aan het Baarnsch Lyceum, sprak hartelijke woorden tot allen, in 't bijzonder tot zijn aanwezige leerlingen, die gezamenlijk Drenthe's Zuid-Oosthoek in oogenschouw hadden genomen. Er is, aldus spreker, een band gelegd tusschen

Baarn en Nieuw-Amsterdam. Deze band werd treffend tot uitdrukking gebracht toen een der leerlingen van het Lyceum, de heer De Jonge (10), de gedachten van zijn medescholieren op aangename wijze vertolkte en Nieuw-Amsterdam vroeg de eer van het Baarnsch Lyceum hoog te helpen houden. Dokter In 't Veld bracht in herinnering het werk van dokter Lodewijks (11). Vervolgens spraken nog de heer Lodewijks, mevrouw Kroeze (12), mejuffrouw Mulder (13) en de heer Lunsing. De heer Vossebelt sloot de bijeenkomst, na zijn dank te hebben betuigd voor de betoonde belangstelling en medewerking. Telegrammen

met gelukwensen kwamen binnen van de Vereeniging van Oud Drenthen te Amsterdam en mejuffrouw De Haan (14), inspectrice voor de kleuterscholen in Zuid-Oost Drenthe.'

De school was geschilderd in de kleuren van Het Baarnsch Lyceum: groen, goud en purper.

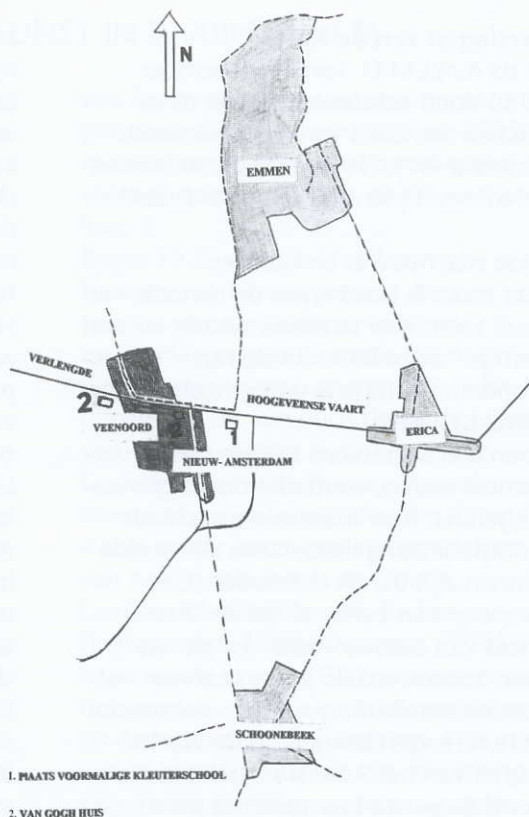
Groen als symbool van de verwachting aan het begin van het leven, goud als symbool van een edel karakter en purper als symbool van vorstelijk gedrag. In de gang hing het ingelijste embleem van het lyceum, een sleutelbloem als symbool van de jeugd.

Brug over de Verlengde Hoogeveense Vaart in Nieuw-Amsterdam. In 1930 was de brug op deze plaats nog niet aanwezig. Oktober 2005 (foto auteur)

De randspreuk van het embleem luidde: 'Het pad der rechtvaardigen is als de morgenglans' (tekst uit de Bijbel, Spreuken IV, vers 18). Al dit fraais was indertijd bedacht door de toenmalige rector van de school, dr. J.A. Vor der Hake, maar of de kleuters hier enig benul van hebben gehad, valt te betwijfelen.

'De school bestond uit een gang met daarin kleuter w.c.'s en een pomp (met water dat smaakte naar petroleum). Het lokaal met serre stond er achter. In het lokaal zaten de veertig kleuters, oudsten, middelsten en jongsten, in de rijen bij elkaar. Er werd klassikaal met de drie groepen gewerkt: de oudsten deden allemaal hetzelfde evenals de middelsten en de jongsten. Als het werk gedaan was ging men spelen. Er werd buiten gespeeld bij goed weer, met alleen een zandbak als speelmateriaal. Bij slecht weer werd er in de serre gespeeld, maar die ruimte was eigenlijk veel te klein voor veertig kinderen. In de serre speelden ze soms met de jas aan omdat er geen kachel stond. In de klas stond een turfkachel. De turfbak werd gevuld door kinderen van de zesde klas. Om de kachel stond een scherm, zodat de kinderen zich niet konden branden. De kinderen hadden allemaal pantoffels aan, die werden opgeborgen in kasten die aan de kant in de klas stonden. Daarin lagen ook de leien. De kleuters moesten van 9-12 naar school en van half 2 tot half 4. De kinderen die te ver

Plattegrond van Nieuw-Amsterdam en omgeving (tekening door auteur)

weg woonden mochten in een klaslokaal van de lagere school ernaast blijven eten. De kleuters moesten ook op woensdagmiddag naar school, omdat de moeders moesten werken.' Aldus de kleuterleidster, mevrouw Hoving, die in 1938 begon met een salaris van 16 gulden per maand met een klas van 40 kinderen.

Verslagen van de reis

In de A.N.I.M.O. van 19 december 1930 doen achtereenvolgens de redactieleden Died van Dorp, Liesbeth Havelaar en Jo Veth verslag van hun belevenissen tijdens de reis naar Drenthe.

'Hoe mal het was en hoe ver.

Hier moet ik beschrijven de periode, van onze tocht naar Drenthe, waarin wij aan heftige "doorelkaarschuddingen" bloot stonden. (Feitelijk is dit de heele tijd het geval geweest.)

Toen alle Baarenaars bij "de stasie" verzameld waren, werd als voorzorgsmaatregel den heer Eskes een chocolade trompetje aangeboden om zijn kudde binnen zijn bereik te houden. Een bezwaar was evenwel dat dit instrument van eetbaar materiaal gemaakt was, zoodat enkele jonge mannen het schrikbarende ding zonder veel moeite in hun magen borgen. In de wachtkamer van het Amersfoortsche station vond de eerste fourageering plaats, want we hadden daar een zeetje van ongeveer een half uur tijds door te worstelen.

Hier vonden ons de laatste leden van onze expeditie. In een overvolle nieuwe derdeklas wagon moesten we een plaatsje opsnorren, en sommigen van ons kwamen dan ook heel fraai te land. Jo Veth (15) vond een open zitplaats tusschen twee boertjes, die zich met elkaar in een zonderling dialect onderhielden. De klanken hiervan deden bij mijnheer Eskes zeker jeugdherinneringen opleven, want hij begon met een

zeer fier gezicht ook enkele woorden op die manier uit te brengen. Een ander persoon, die op ons lawaai vergast werd, was een handelsreiziger, in goud en zilver. Ach ja, waarom niet, de moderne tijd kenmerkt zich toch door dwaasheden. De man bleek ook fotograaf te zijn. Verder had hij een artistiek uiterlijk, dat zijn zonderlingheid voltooide. Een alleenreizende juffrouw werd wijselijk door ons een andere plaats aangewezen. In een minimum van tijd was de grond bezaaid met snippers, die eens samen enkele "Lord Listers" en "Lachen" gevormd hadden, maar die we kiesheidshalve van het meisje, dat ze gekocht had, afgepakt hadden. (Voor menschen, die zich deze verontreinigingen zouden willen aantrekken zij opgemerkt, dat we later de vuilheden naar buiten loosden.) Liesbeth (16) betichtte ons, met behulp van een gedrukt spiekpapiertje, dat in tegenstelling met de Lord Listers niet verscheurd mocht worden, van de meest gezochte kwalen van onze geest, terwijl ze hierbij dacht karakter te lezen, of iets dergelijks, maar haar succes lag meer in het feit dat de dingen, die ze verkondigde finaal ongegrond, en daarom komisch waren.'

Jaap Kruidenier

(De cijfers achter de namen verwijzen naar een foto in deel 2 in Baerne van juni 2006)

HONDERD JAAR BEELDENDE KUNST IN BAARN (deel 1)

Dit verhaal gaat over beeldende kunst in ons dorp, tussen 1900 en 2000. Over kunstschilders en beeldhouwers, kunst in de openbare ruimte, galerie Cesar en Artofund, tentoonstellingen in dorps-huis De Furs en de Speeldoos. Over de Culturele Raad en aankopen door de gemeente van onder andere een verkocht schilderij. Kon Baarn zich bij lange na niet meten met kunstenaarsdorpen als Bergen, Domburg of Laren (Wim Hazeu typeerde in *M.C. Escher Een biografie* Baarn als 'het aan kunstzinnigheid zo arme dorp' en Jaap de Ruig probeerde in de tweede helft van de vorige eeuw onder meer met zijn Individueel Creatief Centrum het klimaat voor de beeldende kunst in Baarn te stimuleren; want, zei hij: 'Dat klimaat is niet zo best in Baarn') **1**, er gebeurde hier in de twintigste eeuw heus genoeg op het gebied van beeldende kunst. Ook al waren die gebeurtenissen landelijk gezien meestal niet van veel betekenis, voor Baarn waren dat wel degelijk culturele hoogtepunten. Zoals de kunstmarkten, kunstkijkroutes (die in de 21-ste eeuw de open atelier-routes werden) en de plaatsing in 1998 van de 'Concentrische schillen' op de rotonde van de A1 bij Nijhof.

Collectie Boendermaker

Aan het begin van de vorige eeuw woonde en werkte hier fotograaf Adriaan Boer. Boer werd onder meer bekend door zijn kunstzinnige foto's

van Baarn en portretten van dorpsgenoten, die hij tussen 1897 en 1912 maakte en die een goed beeld gaven van het dorp omstreeks de eeuwwisseling. **2**

Begin 1925 werd in Het Baarnsch Lyceum een tentoonstelling gehouden van schilderijen en aquarellen van Pieternella Cornelia ('Nelly') Goedewaagen en 'van aardewerk en pijpen van de van ouds bekende fabriek van Goedewaagen te Gouda.' Nelly Goedewaagen schilderde, aquarelleerde, etste en lithografeerde. Zij schilderde onder meer veel stadsgezichten van haar geboorteplaats Gouda. Graficus Maurits Cornelis Escher (Leeuwarden 1898-Hilversum 1972) exposeerde in mei 1930 – eveneens in het lyceum – litho's en houtsneden van landschappen in de Abruzzen. Plus een aantal 'prenten' van de zes scheppingsdagen, houtsneden op Japans papier, die hij in portefeuille voor honderd gulden aanbood (afzonderlijk kostte een prent twintig gulden!). **3**

'De houtsneden van M.C. Escher, welke nu in het Lyceum tentoongesteld zijn, getuigen, evenals zijn litho's, van veel kunde en artistieke zin', schreef de *Baarnsche Courant* op 15 mei 1930. Schilderijen uit de collectie Boendermaker, een bekende verzameling van werk van schilders uit de Bergense school, werden in september van dat jaar aan het lyceum in bruikleen gegeven.

De Bergense school werd ook wel de Boendermaker-school genoemd, omdat verzamelaar Boendermaker, die schilderijen bij tientallen tegelijk kocht, een collectie opbouwde van meer dan 2500 werken van Bergense schilders. 'De heer E. Boendermaker Czn., bekend kunstbeschermer en verzamelaar te Bergen (N.H.), met wiens belangwekkende collecties van moderne kunst men sedert jaren in het Stedelijk Museum te

Amsterdam kennis kon nemen, heeft de niet genoeg te waarden gedachte gehad ook aan het Baarnsch Lyceum een 40-tal oorspronkelijke werken van bekende hedendaagsche Nederlandsche schilders voor eenige jaren in bruikleen af te staan, met het doel ze in de klaslokalen te doen ophangen', aldus de *Baarnsche Courant* op 11 september 1930.

In oktober 1936 waren er in Het Baarnsch Lyceum etsen en litho's van Marius Bauer te zien. Ada Bauknecht-van Blommestein, de weduwe van

de Zwitserse expressionist Philipp Bauknecht toonde in november van dat jaar een aantal door hem gemaakte aquarellen en houtsneden, drie jaar na het overlijden van haar man. Zij had het werk uit Davos meegebracht naar Baarn. 'Ze betreft een villa in Baarn en zet de schilderijen op zolder.

Baarnsche Courant van 2 april 1936
(coll. DBB)

HOTEL „CENTRAL”, BRINK 17, BAARN

**BELANGRIJKE
OPENBARE VERKOOPING**

op VRIJDAG 3 APRIL 1936, 's avonds 7.30 uur,
zal in veiling gebracht worden een schitterende collectie

**OUDE EN MODERNE
SCHILDERIEN EN
AQUARELLEN**

w.o. werken van: Artz, Allebé, Bosboom, Constable, Groenewegen, Gabriël, de Haas, Luny, Op den Hof, Roelofs, Ronner, Weissenbruch, Klinkenberg, v. d. Sande Bakhuyzen, Verschuur, enz.

**KIJKDAGEN: Donderdag 2 April, van 11—9 uur
Vrijdag 3 April, van 10—5 uur**

De Deurwaarders: BRINK EN VLIETSTRA

Ada is onbekend met de kunstwereld in Nederland, maar probeert, overigens zonder veel succes, in 1936 met een kleine tentoonstelling in Het Baarns Lyceum het werk van Philipp onder de aandacht te brengen', schreef kunsthistorica Gioia Smid in de monografie *Philipp Bauknecht Expressionist in Davos 1884-1933*, p. 45. Het met veel foto's geïllustreerde boek (uitgeverij Thoth in Bussum) verscheen eind 2002 ter gelegenheid van de tentoonstelling van schilderijen en houtsneden van Philipp Bauknecht in het Chabot Museum in Rotterdam. Veel van de tentoonstellingen in het lyceum, in de jaren dertig en begin jaren veertig, werden door de lyceum-tekenleraar Van Winkoop georganiseerd. Dat gold bijvoorbeeld voor de tentoonstelling van werk uit de verzameling Boendermaker,

maar ook voor die van werkstukken van lyceïsten. Of hij in de school ook zijn eigen werk tentoonstelde, heb ik niet kunnen nagaan. 4

Schoonevelt Büchner

Behalve de bovengenoemde en andere exposities, die bijna steeds bestonden uit werk van kunstenaars van buiten Baarn (zoals in 1936 landschappen en stillevens van J. van den Elst, houtsneden van B. Essers en begin 1940 gelegenheidsgrafiek van H.G.J. Schelling), gebeurde er vóór 1945 in Baarn weinig op het gebied van schilder- en tekenkunst.

*Baarnsche Courant van 23 april 1936
(coll. DBB)*

CHR. ORANJE VEREENIGING

tentoonstelling

VAN WERKEN VAN

**H.M. DE KONINGIN
EN GOOISCHE MEESTERS**

IN DE AULA VAN
HET BAARNS
LYCEUM

**VAN 30 APRIL T.M. 8 MEI A.S.
(ZONDAG 3 MEI GESLOTEN)
GEOPEND VAN 11-1, 3-6 EN 8-10 UUR**

**ENTREE
50 CENT**

Dalweg 6, Baarn

Huize „Tucandot“ vraagt Uw aandacht voor de

TENTOONSTELLING

<p>van den bekenden Schilder-Beeldhouwer JAN HEYENS</p> <p>Laatste werken uit Parijs, Marseille, Cote d'Azur</p>	<p>welke gehouden wordt van 1 tot 29 Februari.</p> <p>Feestelijke opening Donderdag 1 Febr. 2.30</p> <p style="text-align: right;">Vrij entrée</p>
---	--

*Baarnsche Courant van 11 januari 1940
(coll. DBB)*

In de eerste helft van de twintigste eeuw woonden en werkten in Baarn een bescheiden aantal beeldend kunstenaars, zoals docent tekenen aan Het Baarnsch Lyceum J.W. van Winkoop en kunstschilder Jan Willem Schoonevelt Büchner. Werk van hen was in mei 1936 te zien op de tentoonstelling (in de aula van Het Baarnsch Lyceum) van schilderijen van koningin Wilhelmina. Het verhaal gaat dat toen koningin Wilhelmina door Van Winkoop werd benaderd om haar werk tentoon te stellen en zij merkte dat hij niet aan de tentoonstelling deelnam, de koningin zei: 'Maar meneer Van Winkoop, dan zult u uw werk ook moeten tonen'. Waarop Van Winkoop de koningin antwoordde: 'Majesteit, dat doe ik niet.' Koningin Wilhelmina reageerde met de opmerking: 'Dan krijgt u mijn werk ook niet.' Van Winkoop zwichtte.

Behalve schilderijen van koningin Wilhelmina en beide Baarnse schilders was er werk te zien van Gooise meesters, als Co Breman, Toon de Jongh en Vreedenburg. Volgens het plaatselijke nieuwsblad namen nòg meer Baarnse kunstenaars deel aan de expositie, maar er stond in het artikel niet bij welke.

Een bijzondere gebeurtenis voor Baarn was het bezoek van de koningin aan de tentoonstelling. De *Baarnsche Courant* berichtte op woensdag 7 mei 1936 over haar bezoek het volgende: 'Des Maandagmorgens bood het dorp al een vrolijke aanblik van de vlaggen welke waren uitgestoken en van de schooljeugd die met Oranje getooid nog een uurtje hun dagelijks verblijf gingen opzoeken om daarna gezamenlijk naar het Lyceum te trekken om onze Vorstin hulde te brengen. 't Was op de wegen rondom het Lyceum een drukte van belang met die honderden schoolkinderen, waarvan de meesten van vlaggen waren voorzien en van de grote massa volwassenen! Het merendeel heeft de Koningin bij Haar aankomst aan het Lyceum, waar een ere-wacht door de padvindsters) en Oranje-garde was gevormd, evenwel goed kunnen zien. H.M. de Koningin, die slechts in het gezelschap was van een hofdame

Smit & Delen

N O T A R I S S E N

Eemnesserweg 12, postbus 97, 3740 AB Baarn
Telefoon: (035) 541 33 21, telefax (035) 541 81 53
E-mail: notarissen@smit.delen.knb.nl

Door lucht gedragen

Het Matrair luchtgeveerde,
persoonlijke instelbare matras

- unieke eigenschappen
in een matras
vertegen-
woordigd

*Bezoek ook
onze speciale
bedden-etages.*

Bed- en linnenspecialzaak

*Slapen
op wolken.....*

Laanstraat 91
BAARN

Tel. (035)5413521
veerkamp@xs4all.nl

Uw oude of nieuwe huis meesterlijk geschilderd?

SCHILDERSBEDRIJF

u.d. Horst

CANTONLAAN 1 - 3742 CH BAARN
TEL. (035) 542 28 93 - FAX (035) 543 02 58

Voor Baarn en omstreken van oudsher bekend

**Uw Vloer
op maat bij**

MAAT parket v.o.f.
Zandvoortweg 153
3741 BC Baarn
Telefoon 035 602 36 54
Fax 035 602 38 06

APOTHEEK JULIUS

Sinds 1886

M.A.Smulders - de Jong en W.P.J. Go emans, apothekers

**UW GENEESMIDDEL
ONZE ZORG**

Laanstraat 26, 3743 BG Baarn

Telefoon (035) 5412432

Fax (035) 5421021

E-mail apotheekjulius@ezorg.nl

www.apotheekjulius.nl

ERICA

LINGERIE & BADMODE

Voor deskundig advies

Voor grote maten

Nachtgoed en Dusters

Reuma ondergoed

Uw maat met de juiste cup A t/m H

Voor kleine maten

Voor hele grote maten

Badpakken en Bikini's

Heren ondergoed

En wij proberen het bijna onmogelijke mogelijk te maken

Laanstraat 71a, 3743 BC Baarn, Tel. 035 642 00 73

juwelier
van doorm

Brinkstraat 14 - 16 3741 AN Baarn
Tel.: 035 - 5413107 Fax. 035 - 5416963

☆ Al vier generaties lang liefde voor 't vak

**DICK
PRINS**

ASSURANTIE- EN HYPOTHEEK ADVIES B.V.

Het adres voor al uw verzekeringen

**Brinkstraat 38
3741 AN Baarn
Telefoon 035-5411359
Fax 035-5410063
E-mail: dick_prins.ass.hyp.advies@hetnet.nl**

Ook het adres voor hypotheekadvies

en een kamerheer, werd ontvangen door de heren Jhr. J.A. de Jonge van Zwijnsbergen, intendant van het Paleis Soestdijk; Jhr. Dr. G.C.J. van Reenen, burgemeester onzer gemeente; Dr. J.A. Vor der Hake, rector van het Lyceum en de bestuursleden der Chr. Oranjevereniging, de heren F. Wijnja, Dr. P.V. Astro en P.R. Everaars. Door het dochtertje van den heer Wijnja – Aukje – werd aan H.M. bloemen aangeboden.

H.M. begaf zich allereerst naar de Rectors kamer, waar zij zich met de heren van de ontvangst-commissie onderhield om zich vervolgens naar de aula te begeven ter bezichtiging van de daar geëxposeerde schilderijen. Hier liet H.M. zich ook de overige bestuursleden der Chr. Oranjevereniging door den Intendant van het Paleis, Jhr. de Jonge van Zwijnsbergen, voorstellen, en werd Haar door 'n dochtertje van den heer Veenendaal een catalogus aangeboden.

Op de tentoonstelling werd H.M. rondgeleid door den heer Wijnja, voorzitter van de Chr. Oranje-vereniging en voorzitter van het daaruit voortgekomen tentoonstellingscomité.

H.M. kocht tijdens dit bezoek twee werkstukken aan n.l. een pastel van onzen plaatsgenoot Schooneveld Büchner, voorstellende een koperen ketel met fles, en een schilderstuk „De gedoemde binnenzee” van Toon de Jong uit Laren.’[...] **5**

Gerard Brouwer

Noten:

1. Zie de *Gooi- en Eemlander* van 27 juli 1968;
2. Zie *M.C. Escher Een biografie*, door Wim Hazeu, Meulenhoff Amsterdam, 1998, p. 126;
3. Jaap Kruidenier wijdde in 1984 in *Baerne* een artikel aan Adriaan Boer en hij deed dit vier jaar later in hetzelfde tijdschrift nogmaals en uitgebreider. Dit ter gelegenheid van een tentoonstelling van foto's van Boer in het koetshuis van Groeneveld in april 1988, georganiseerd door de Historische Kring Baerne;
4. Van Winkoop, aan wie in het gedenkboek *Als de Morgenglans*, dat in 2004 verscheen ter gelegenheid van het 85-jarig bestaan van Het Baarnsch Lyceum, een hoofdstuk gewijd werd, ontwierp in de eerste aula van de school de koperen lampen. Hij maakte talloze decors bij toneelvoorstellingen. Het door hem van rector Vor der Hake geschilderde portret werd de rector bij diens afscheid in 1948 aangeboden;
5. Ondanks diverse e-mails, zowel aan het Koninklijk Huisarchief in Den Haag als aan het museum Het Loo, lukte het mij helaas niet gegevens van de aankoop door koningin Wilhelmina en een afbeelding van dit schilderij van Schooneveld Büchner van het museum in Apeldoorn te krijgen.

(deel 2 verschijnt in 'Baerne' van juni 2006)

BLIK OP DE BRINKSTRAAT (deel 4)

DE BRINKSTRATER

Officieel Orgaan der Vereeniging „De Brinkstraat”

OPGERICHT 5 JANUARI 1928

Afb. 1. Kop van De Brinkstrater, 1^e jaargang, nr. 4, juli 1929 (coll. HKB)

In de rechterhelft van het dubbele woonhuis, nr. 21 (nu nr. 31), vestigde zich in 1925 groenteman T.A. Steenstra. De erker werd verbouwd tot winkel, het prieltje gesloopt en erachter werd een pakhuis gebouwd. Hij verkocht naast groente en fruit ook vijgen, noten, conserven, haring en rolmops. In de serre aan de zijkant vestigde hij een pindabranderij en hij was de eerste met een aardappelkrabmachine, die aangesloten was op het riool. Bij zwaar regenweer kwam het roze schuim ervan uit de putten van de straat. Beide productiewijzen zorgden voor zeer doordringende luchtjes.

Steenstra redigeerde het blad *De Brinkstrater* van de Vereeniging „De Brinkstraat” (afb. 1). De artikelen erin gaan over de geschiedenis en eigentijdse gebeurtenissen betreffende de Brinkstraat. De schrijvers ervan waren (bijna) anoniem: T.A.S. (=T.A. Steenstra), J.K. (= banketbakker Jac. Kieft?) en ‘Een vriend der

Handeldrijvende en Industriële Middenstanders’ (=?). Ook meester Pluim schreef erin, natuurlijk over de oudste periode uit de geschiedenis van de Brinkstraat.

Veertig jaar heeft de familie Steenstra er gewoond. In 1944 stond er een bord voor de winkel met het cynische opschrift: ‘Hier is van alles behalve aardappelen en groente’ (afb. 2).

Aan allerlei namen in de adreslijsten kunnen we zien, dat Steenstra kamers verhuurde.

Achtereenvolgens woonden bij hem in: weduwe W.C.A. van der Schouw (1925), wed. A. Timmer-Rippens (ca. 1939), P. Zonneveld, onderwijzer van de Koningin Wilhelminaschool (1934), G. Halm, wed. W.C. Lommen-Timmer en mej. J.G. Verdam (1948), wed. G. Oeljee-Monnier (1952) en J. Piek (1956). In 1968 woonden er Tebbenhof en J. Hagelen (?). Het was een echt doorgangshuis. Op 31a was in 1987 een winkel ‘Art Deco Jugendstil’ van

Afb. 2. Winkel van groenteman Steenstra met reclamebord ervoor (1944) (coll. HKB)

Everdien Rosenboom. Op 31b zat in 1985 een moderne salon voor huidverzorging van Joyce Thonhäuser. Sinds 1987 vinden we er 'het Capiton van de Brink. Totaalstoffeerders', een winkel voor meubelstoffering van H.C.A. Kinderdijk. Deze heeft een wapenbord boven zijn deur met het speelse opschrift 'Woninklijke Stoffleverancier'!

Naast dit dubbelpand werd in 1904 een dubbele villa (twee onder één kap) met ieder een driezijdige erker gebouwd: de nrs 23 en 25 (nu: 33 en 35). Op de gevelsteen staat: 'Eerste Steen Gelegd door M.J.A. van Ruitenbeek

23 april 1904.' (Afb. 2a). (Welke Van Ruitenbeek is niet duidelijk. Aan de Kerkstraat was jarenlang een groentezaak van Van Ruitenbeek.)

Afb. 2a. De eerste steen in de gevel van de dubbele villa (foto redactie. Januari 2006)

Afb. 3. Dubbelpand met links slagerij Blokker; links zoon Piet Blokker, midden slager Jacob Blokker en rechts een personeelslid (= Janus Blankenstein?); rechts zien we boek- en kunsthandel 'Arti' (ca. 1908) (coll. HKB)

In de linkerhelft is in 1904 J. Blokker als slager begonnen. 'Jb. Blokker, Vleeschh., Varkenssl. en fijne vleeschw., Brinkstr. 100c', staat er in 1915 in het telefoonboek (afb. 3). In ca. 1910 verhuisde hij naar de overkant, naar nr. 28 (nu: nr. 40), omdat hij dat toen kon kopen van manufacturen- en kledingwinkelier J.C. van der Veen, die een nieuw pand (toen nr. 18) had laten bouwen. Blokker prees o.a. bevroren vlees per advertentie aan: 'Het is als

versch!' Hij had een weiland met een schuur met koeien en later schapen aan de Achterweg. Deze liep van het oude tolhuis aan de Eemstraat met een flauwe bocht naar links (nu o.a. Frans Halslaan) langs de weilanden naar het verlengde van de Weteringstraat. Hij ging er met een ezelwagen heen. Daarna was er het 'Goedkoopste adres van Galanteriën en Huishoudelijke Artikelen: garen, band, sajetten, parapluies, wandelstokken' van Anton Lensink.

Afb. 4. Een sprekende advertentie van de stomerij van Boogaard (ca. 1929)

In deel 2 schreef ik dat op nr. 13 (toen 9a) stomerij 'Quick & Good' van D. Boogaard was gevestigd, want ik vond in de adressenlijsten uit 1934 op 9a: Boogaard. In 1939 is 9a gewijzigd in 13. Daar woonde D. Boogaard en ook nog in 1948. Maar uit een advertentie van 'Quick and Good' ('Opgericht 17 Maart 1928') (afb. 4) uit 1929 blijkt, dat het adres dan is: Brinkstraat 23 (nu: 33)! En in 1930 vinden we op nr. 23 D. Boogaard en de wed. F. Boersma-Broeken. Het blijkt me nu dat de stomerij tussen 1930 en 1934 van 23 naar 9a (later 13) is verhuisd.

Want in 1934 vinden we niemand op nr. 23. In 1939 is 23 nr. 33 geworden, weer niemand. Het was blijkbaar een doorgangspand. Er zaten (na elkaar) een pianoleraar, een japonnenzaak, een tijdschriftenwinkel en een winkel in tweedehands meubels. In 1948 woonden op 33 J.L. de Vries en wed. C.J. van Veldhuysen-Dütscher. De Vries had er een zaak in radio's en versterkers, 'De Meteoer'. Daarna vinden we er in 1952 ook A. van Keulen en D. Zuiderbaan en in 1956 De Vries, Van Leeuwen en Zuiderbaan. Vanaf 1961 zit er stomerij 1A van C. van Asselt, de oudste 'war-me' wasserij in Baarn met een eigen ophaal- en bezorgdienst. Sinds 1989 is deze zaak van D. van den Hoek.

Op nr. 25 (nu: 35) zat in het begin van de 20^e eeuw pianohandel Sijberden, een man met een hangsnor. Hij was collectant van de Pauluskerk. Mej. Sijberden (zijn zuster?) gaf piano- en orgelles. Ook was er in die jaren een boek- en kunsthandel 'Arti', tevens couranten- en advertentiebureau van Jan van Noort (?) (afb. 3). In 1915 werkte en woonde er C. Hilhorst, 'Dames- en heerentailleur, Brinkstr. 102a' (volgens het telefoonboek), een lange knappe man met een flinke hardos en een snor met opgedraaide punten. Hij was een eersteklas vakman, die maatkleding voor 'Hoog Baarn' vervaardigde, en altijd keurig gekleed ging. Hij was lid van de schietvereniging (op het landgoed van baron Van Heerdt) en reed op een fiets waaraan soms een jachtgeweer

Afb. 5. Het pand van de dames Wegerif in het begin van de vorige eeuw (coll. H. Wegerif)

was bevestigd! Hij had een kleine, beweeglijke vrouw, T. Hilhorst-Majoor, die voor iedereen hartelijk en gul was. In 1948 woonden zijn weduwe en haar zonen Wout, ook kleermaker, en Herman, sigarenwinkelier, er. Bij hen was M. Rijnders als kleermaakster in dienst. De kleermakerij was eerst op zolder, later op de eerste verdieping. Beneden waren de winkel en de paskamer.

In 1956 treffen we er alleen nog zoon Wout aan, getrouwd met een zuster van melkhandelaar Jan Schouten. In de jaren zestig woonde er het gezin van

Wout met zijn broer Herman, die lange tijd een sigarenzaak aan de overkant op nr. 42 dreef. Daarna was er snuisterijenzaak 'Makke' van Marijke Bodar. Sinds 2001 is er 'Oakdale antiques' van E.J. Brinkman gevestigd, een atelier en winkel van antiek glas-in-lood verlichting, gebrandschilderde ramen e.d.

Daarnaast, op nr. 27 (nu: 37), was ooit een winkel waar boeken, prentbriefkaarten en religieuze artikelen werden verkocht door de boekhandelaren Burck, later door Kaas; de laatste was ook aanspreker. Deze winkel verhuisde naar de Laanstraat en er kwam een kruidenierswinkel van de zusters Coba, Geurtje en Mien Wegerif (afb. 5). Zij waren de dochters van bakker D.F. Wegerif uit de Hoofdstraat. In 1906 trok deze zich terug uit de zaak en ging in een boerderijtje aan het Melkpad wonen. Hij kocht toen voor zijn dochters het pand nr. 27, waar zij een kruidenierszaak begonnen en erboven gingen wonen. Geurtje stond in de winkel en maalde de kof-fie aan het ene wiel en de klant aan het andere, want het was zwaar werk. Ze kon heel handig met een pollepel voor een dubbeltje stroop in een door de klant meegebracht kopje mikken. Mien bezorgde boodschappen met een mandfiets en Coba deed de huishouding. Later kwam Johanna erbij, die tot dan bij deftige mensen had gediend. Er woonden in 1930 ook M.F.Th.M.G. Janssen en J. Dekker. In ca. 1939 woonden de dames Wegerif er alleen en in 1948 samen met kruidenier J. Pols. Later gingen ze elders wonen. Pols liet

het pand moderniseren, ook de voor-gevel, en zat er tot 1970. In 1971 nam Dingeman Ernest de zaak over; hij bleef er tot in 1995. Hij was in dat jaar 50 jaar kruidenier, een record! Zijn zaak was de eerste supermarkt in ons dorp en verkocht naast de 'dagelijkse' levensmiddelen ook allerlei reformartikelen en delicatessen. Hij bezorgde per bakfiets met (ook als eerste) luchtbanden. Vanaf 1995 bevat het pand na een grondige verbouwing Schoonheidsinstituut Silvia Eising.

In de villa op de hoek, nr. 29 (nu: 39), woonde in ca. 1900 jhr. Panhuis. In 1906 opende de firma Walraven, wijnkopers sinds 1823, hier haar centrale vestiging. Th.J. Walraven verkocht wijn en sigaren. Het was echter geen gewone winkel waar men in en uit kon lopen, maar een proefsalon. Walraven ontving zijn cliëntèle (overwegend deftige heren) in een ruime kamer waar een keur van dure wijnen en sigaren was uitgestald. Men kon er onder het genot van een sigaar wijn proeven en zijn keuze doen. De bestellingen werden daarna thuisbezorgd. Ook bezocht Walraven zijn cliëntèle per koets, gekleed in jacquet. In 1932 associeerde hij zich met de heer C.D. Sax en onder de naam Walraven & Sax ontwikkelde de firma zich voorspoedig. In 1938 nam ze een reeds lang gevestigde wijnkoperij in Hilversum over, waarnaar ze toen verhuisde.

In ca. 1939 woonde mej. J.J.A. Walraven op nr. 39. In 1948 woonden

er de dames C.J. en G. Th. Peters en J. Wiersma-van Loghem. In 1952 zaten er C. Wiersma en P.M. van der Kruyf. In 1956 zien we ook mej. C.H. Mooij, die een kunstnijverheidszaak 'In Den Uyl' dreef, overgenomen van mevr. Van de Vegte (?), en lampenkappen en gordijnen maakte en verkocht. In 1968 was G.J. Schmidt de eigenaar; hij woonde er met de familie Van der Kruyf en mej. Mooij. Later is Schmidt ook verhuisd. Hij had een drogisterij en verfwinkel in de Kerkstraat, precies tegenover de ingang van de Brinkstraat. Later verhuisde deze zaak naar de Dalweg, waar ze lange tijd werd geleid door zijn zoon, 'Schmidtje' in de volksmond. Ca. 1969 trok mej. Mooij in de voormalige bakkerszaak van Van Dam aan de overkant. In 1969 verhuisde de wed. Van der Kruijf. In 1971 is er de schoonheidssalon van Hans van Schaick. De fotografen Huub de Jonge en J. (?) van den Berg hebben er eind jaren tachtig gezeten. Sinds 1997 zit er links 'Haarstudio ViaVia' van G.E.C. Epskamp en rechts sinds 1996 'Peggy Sew [sew=Engels voor 'naaien'], verkoop van tweedehands kleding en theaterkledingverhuur' van de eerder vermelde dames Pater en Groenier.

We keren nu terug naar de Brink om langs de 'even' kant te gaan wandelen. Op de hoek van de Brink en de Brinkstraat, waar nu de Hema is, was in de 17^e en 18^e eeuw het 'Regthuis' gevestigd. In de Franse tijd werd deze rechtbank opgeheven.

Het huis werd in 1795 gekocht door Van de Geer en tot logement ingericht, met (in de voormalige kerkers) wijnkelders eronder. Voor de kelderramen zaten nog de tralies van die kerkers. Er was een zijdeur in de Brinkstraat en een terras aan de Brink. In 1880 kocht H. Velaars het hotel, dat nu 'Hôtel Velaars' ging heten. Pal achter het hotel was een boerderij. De koestal ervan, die aan de keuken van het hotel grensde, werd in ca. 1885 afgebroken. In 1886 kwam er een schouwburgzaal (Schouwburg „Central“) voor in de plaats, die via een ingang aan de Brinkstraat was te bereiken. Daarin vonden bijna alle lokale uitvoeringen plaats: concerten, toneelstukken (van de toneelvereniging 'De Vriendenkring'), gymnastiekuitvoeringen (door 'Excelsior'), poppenkastvoorstellingen, dansles, volkszang e.d. De bekende dirigent Jacob Hamel leidde daar het Baarns Mannenkoor en de harmonie 'Crescendo' concerteerde er onder leiding van dirigent J.H. van Dapperen. In 1920 werd het oratorium Der Messias van G.F. Händel uitgevoerd (afb. 6). Daarachter, dus aan het begin van de Brinkstraat, was een grote ruimte met aan het eind stallen, koetshuizen en een

MAATSCHAPPIJ TOT BEV. DER TOONKUNST
AFDEELING BAARN
DIRECTEUR DE HEER C. W. S. VAN DER FLIER

UITVOERING

op Zaterdag 6 Maart 1920, des avonds te 7½ ure
precies in de groote zaal van het Hotel „Central“

„DER MESSIAS“

Oratorium van G. F. Händel

SOLISTEN:

Mejuffrouw Di. Moorlag, Sopraan. . . . Amsterdam
Mejuffrouw Meta Reidel, Alt Amsterdam
De Heer Jac. van Kempen, Tenor. . . . Bloemendaal
De Heer Jac. Caro *Ps. Caro* Utrecht

BEGELEIDING:

ORCHEST
Piano: Mejuffrouw Jo van der Veen Baarn

Donatrices, Donateurs en Leden van de Baarnsche afdeling hebben met één dame, die der andere afdelingen voor hun persoon toegang op vertoon van hun diploma mits voorzien van hunne handteekening

Niet-Leden hebben toegang tegen betaling van f 2.10 per persoon

Tot het bekomen van het lidmaatschap — jaarlijksche contributie f 6.— en entrée f 1.25 — verwoege men zich schriftelijk tot den Heer STOKER, Penningm., Dalweg

Plaatsen kunnen besproken worden op den dag der uitvoering in het Hotel „Central“ van des morgens 10 tot des middags 12 uur à 15 cent per persoon. De leden der afdeling Baarn gaan hierbij vóór leden van andere afdelingen

De generale repetitie op Vrijdag 5 Maart des avonds te 7 uur is toegankelijk voor de leden der Maatschappij op vertoon van diploma. Voor niet-leden tegen entrée van f 0.50 per persoon

Tekstboekjes zullen op den avond der uitvoering verkrijgbaar zijn

De Vleugel is uit het magazijn van de Firma J. M. W. Stoker, Utrecht—Hilversum

Afb. 6. Programmaboekje betreffende de uitvoering van 'Der Messias' van G.F. Händel in de grote zaal van hotel 'Central' op 6 maart 1920

smederij vanwege het onderhoud van koetsen en hoefijzers. Het hotelterrein liep helemaal tot aan de schoenwinkel van H. van Sitter, op nr. 6 (nu nr. 18).

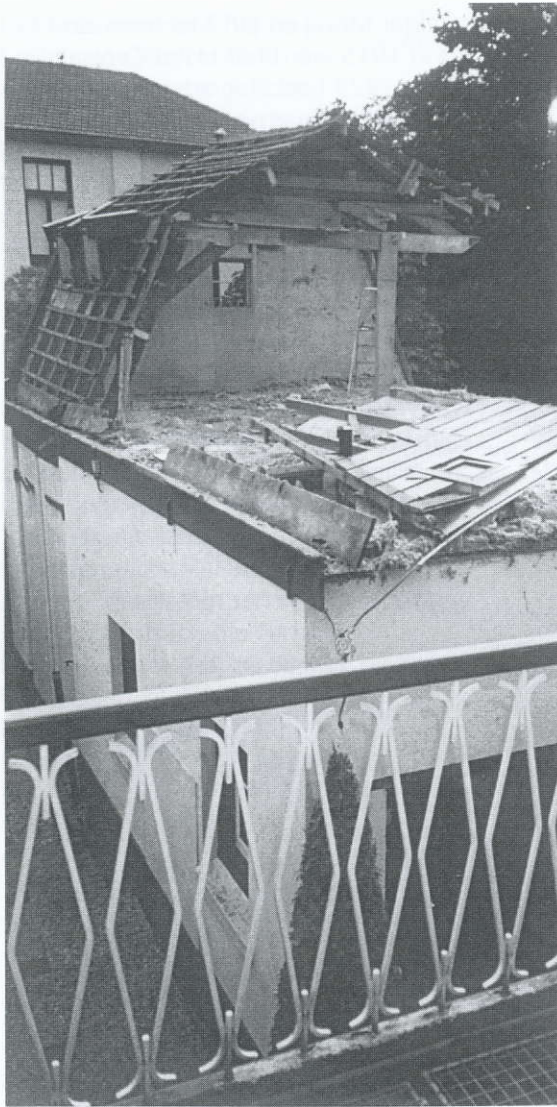
Ca. 1900 werd J.J. Veerman eigenaar van het hotel. Hij liet er een verdieping opzetten. De stalhouderij van Veerman had wel 20 à 30 paarden, rijtuigen en arrensleden. De stalbazen Rein Keizer en Jan Verhoef hadden bij zonnig weer en met sneeuw handenvol werk. Ook werden er vele rijtuigen met koetsier verhuurd (voor f 1,50 per uur), vooral als koningin-moeder Emma gasten op haar tuinfeest op paleis Soestdijk had uitgenodigd. Er kwamen families die zomers appartementen huurden voor drie maanden. In de eetzaal zaten soms wel honderd mensen te dineren, zodat er veel personeel nodig was: twaalf kelners onder leiding van buffetchef Stam. Daarnaast werkten er timmerman Limper die ook toneelknecht was,

schilder Mooij en Jan Meeuwessen. Rond 1915 werd het Hôtel Central, dat in 1929 heel chic adverteerde met 'Centrale Verwarming en Garage'.

In 1923 brandde de schouwburgzaal op een nacht helemaal af, wat een groot verlies voor de plaatselijke verenigingen betekende (afb. 7). De avond voor de brand was er nog een samenkomst van 'De Vriendenkring' geweest, waarbij een draaiorgel op het toneel was verschenen. Ook dat ging in de vlammen op. Pas in 1928 werden de overblijfselen van de zaal afgebroken. Later kon men voor voorstellingen en concerten terecht in 'Musis Sacrum'. Er kwamen andere hoteleigenaars maar een succes werd het niet meer.

Afb. 7. Het nablussen van de afgebrande schouwburgzaal van hotel 'Central' in 1923 (coll. N. Kuijt-Smit)

Afb 8. Het laatste voorbeeld van de bijgebouwen, behorende bij hotel 'Central' met op de achtergrond het Nutsgebouw aan de Burg. Penstraat (2001) (coll. Van Doorm)

In 1930 was H.N.A.M. Verbeek eigenaar, in 1934 vinden we W.F. Jasper en W. Limbach. In 1938 kocht J.C. Voskuyl het gebouw en maakte er een warenhuis voor de 'gewone man' van, onder de naam 'Warenhuis 1001' (=1001 artikelen). In 1956 kwam zijn zoon F. Voskuyl in de zaak. Deze verkocht artikelen van de Hema, zodat men de zaak 'een halve Hema' noemde. In 1961 werd het pand verbouwd en werd C. Rottier bedrijfsleider (tot in 1991). In 1980 werd Herman van Reenen eigenaar. Het pand werd in 1981 gesloopt en er kwam in 1983 een moderne behuizing, ontworpen door architectenbureau Wentink, voor in de plaats. In oktober 2005 kwam er weer een nieuwe eigenaar.

In 1930 vermeldt het adresboek op nrs 2 en 4 Stal en Koetshuis. Een van deze gebouwen is pas in 2001 afgebroken (afb. 8). Het stond in de achtertuin van juwelierszaak Van Doorm in de oost-west richting en kwam uit op de binnenplaats, die tussen het Nutsgebouw en de Openbare Bibliotheek ligt.

Frits Booy

VERENIGINGSNIEUWS

Programma 2006

- 23 maart
Algemene ledenvergadering in de Speeldoos, aanvang 20.00 uur.

- 6 april
lezing door W. Berkelaar - werkzaam bij het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis in Amsterdam – met als onderwerp 'Geallieerde oorlogsmisdaden'.

Alle lezingen vinden plaats in de

Speeldoos, Rembrandtlaan 35. Aanvang 20.00 uur, zaal open om 19.30 uur. Leden per adres twee kaarten gratis, niet-leden € 3,50 per persoon.

Joke Veldhuysen legt de aanwezigen op de receptie digitaal vast (foto redactie)

Onder en boven gasten en leden op de nieuwjaarsreceptie (foto's redactie)

Van het bestuur

U wilt iemand feliciteren of bedanken? Cadeau-tip: geef een jaargang van het tijdschrift *Baerne* van de Historische Kring Baerne (kan ook nog van eerdere jaren)

Liggen uw nummers van *Baerne* ergens verspreid? Weet u niet of de jaargangen compleet in uw bezit zijn? Wilt u een artikel, dat u zich herinnert nog eens lezen, maar weet u niet meer in welke *Baerne* dat stond? Wilt u nagaan, of er over een bepaald onderwerp wel eens in *Baerne* is gepubliceerd? In onze Oudheidkamer ontvangen de gastvrouw of gastheer u graag! (Zie voor openingstijden het colofon op bladzijde 1).

Een dringende oproep:

Lege plaatsen in bestuur en werkgroepen moeten worden opgevuld. Vandaar de vraag:

wie van onze leden is in de gelegenheid en is bereid om op vrijwillige basis werkzaamheden voor haar of zijn rekening te nemen?

Onze vereniging wordt steeds groter en dat betekent dat de werkzaamheden toenemen.

De werkzaamheden variëren van 4 x per jaar een aantal *Baerne's* rondbrengen, archiveren, rondleiden, computerwerkzaamheden, interviews afnemen, een bestuursfunctie vervullen hetgeen betekent plm. 10x per jaar vergaderen en event. de vereniging vertegenwoordigen.

Voor meer informatie en opgave bent u van harte welkom in de Oudheidkamer op woensdagmiddag of zaterdagmorgen. Zie voor adres en tijden bladzijde 1. (Of na telefonische afspraak met een van de bestuursleden).

Baerne's te koop

In de Oudheidkamer zijn oude exemplaren van *Baerne* te koop tegen gereduceerde prijs. Nummers v.a. 1980 voor € 0,75 per stuk, complete jaargangen van *Baerne* voor € 2,50.

Inleverdatum kopij

juninummer 2006: 16 april.

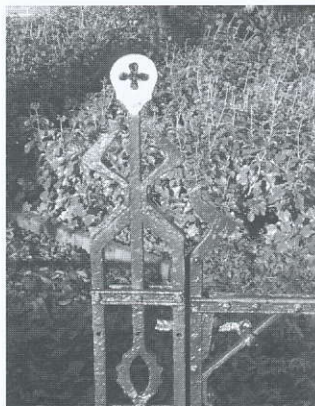
Correcties en aanvullingen

In deel 3 van 'Blik op de Brinkstraat' (zie *Baerne* van december 2005) is het onderschrift bij afbeelding 1 onjuist. Het moet zijn: '*Links op de foto de winkel van A.G. de Heus (met een houten of gipsen paard achter het raam) in ca. 1900*'. Eveneens in deel 3 van 'Blik op de Brinkstraat': de heer W. Pater werd niet 102, maar 101 jaar en woonde niet tot zijn dood in de Brinkstraat.

Gevelstenen en hekken

In verband met een toekomstig artikel of rubriek heeft de redactie foto's gemaakt van bijzondere hekken, eerste stenen en andere gevelstenen (bijv. naamstenen) in Baarn.

Zij wil die graag aanvullen met informatie over beide onderwerpen en

vraagt daarom aan lezers van dit blad alle informatie die zij bezitten over hun bijzondere gevelstenen en tuinhekken.

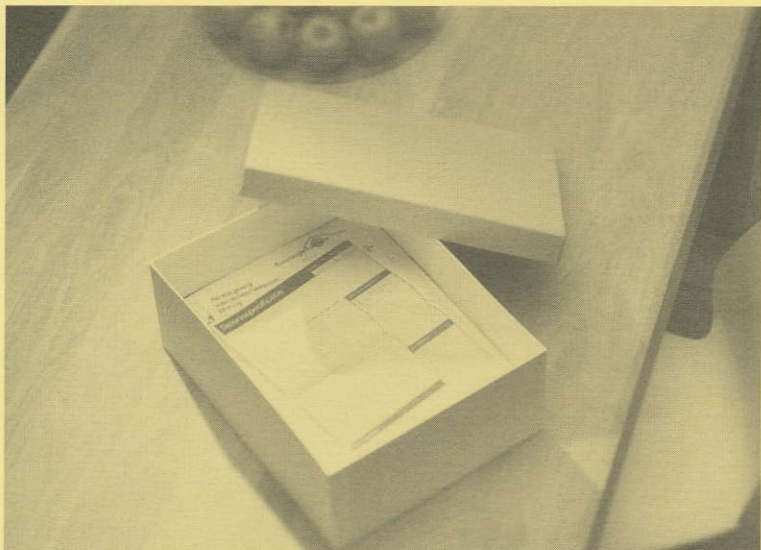
Alle gegevens zijn welkom (zie voor adres blz. 1).
Bij voorbaat onze dank!

Wie weet het?

Deze foto is gemaakt rond 1953 en toont de meisjes en jongens van de Amalia kleuterschool. In het midden zit 'juf' Wilma Ooitink (voorzover bekend). Meer weten

we niet. Graag vernemen we van lezers de namen van de kinderen en of de naam van de 'juf' correct is. Hartelijk dank bij voorbaat voor uw reactie(s).

Is dit genoeg om eerder te stoppen met werken?

Natuurlijk hoopt u dat u straks genoeg pensioen heeft om leuke dingen te doen. Maar wat als dat niet zo is? Gelukkig kan de Rabobank uw huidige en toekomstige

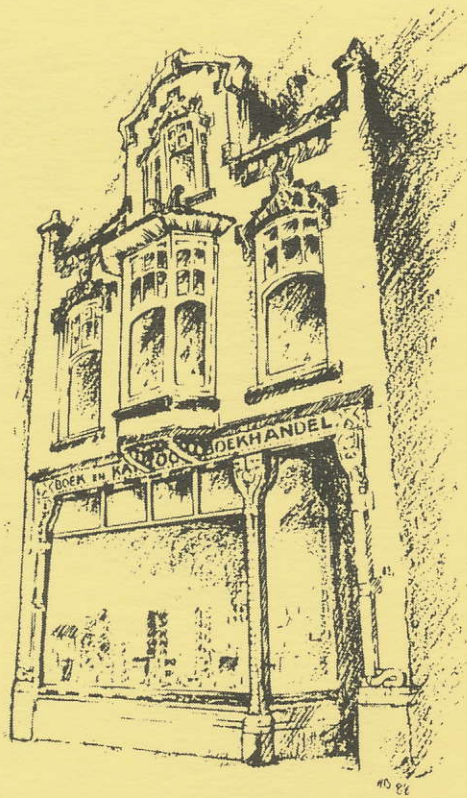
financiële situatie precies voor u uitrekenen. Maak vandaag nog een vrijblijvende afspraak met uw adviseur. Dan zorgen wij ervoor dat uw financiële situatie ook straks goed geregeld is.

*Gratis na een pensioengesprek:
opbergmap voor het overzicht*

Meer informatie op: www.rabobank.nl

Rabobank

Sinds 1886

BOEKHANDEL DEN BOER

Laanstraat 67-69 - 3743 BC Baarn - Telefoon 035 - 542 68 51

www.denboer.nl

Gespecialiseerd
in literatuur,
kunst- en kinderboeken

10

Hist.Kr. Baerne tav Archief

Postbus 326

3740 AH BAARN